

Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu (SBİİYF)
İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım (İTY) İctimai Birliyi

«Gözəllik salonu» biznesinin təşkili: hüquqi qaydalar və problemlər

Müəllif: Rövşən Ağayev

Bakı - 2014

Araçdırma ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAİD) tərəfindən maliyyələşdirilən “Kiçik sahibkarlığa dəstək layihəsi” (2012-2017) çərçivəsində İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım İctimai Birliyi tərəfindən həyata keçirilib. Araşdırmanın məzmununa görə ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAİD) heç bir məsuliyyət daşımır.

“Kiçik sahibkarlığa dəstək layihəsi” layihəsi aşağıdakı QHT-lərin daxil olduğu Konsorsium tərəfindən həyata keçirilir:

- Sahibkarlığa və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu,
- İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım İB,
- İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi İB,
- Kiçik və Orta Sahibkarlığın İnkişafına Yardım Mərkəzi,
- Dünya Xalça Assosiasiyası,
- Gələcəyə Köprü İB.

Az1102, Azərbaycan, Bakı şəhəri,
Tbilisi prospekti, 2-ci Alatava küçəsi, 9
Tel: (99412) 4317713
Faks: (99412) 431771
E-mail: sei@azeronline.com
Web: www.sei.az

Mündəricat

Çiriş

1. Azərbaycanca «gözəllik salonu» biznesinin hazırkı durumu	5
2. Gözəllik salonu və bərbərxana biznesinin təşkili üçün hüquqi əsaslar	6
1) Fəaliyyətin dövlət qeydiyyatına alınması	6
2) Əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun rəsmiləşdirilməsi	8
3) Vergi və sosial sığorta öhdəliklərinin icrası	12
4) İşçi qüvvəsindən istifadənin rəsmiləşdirilməsi	14
5) İşçilərin dövrü tibbi müayinəyə cəlbinin təmin olunması, salon və bərbərxanaların sanitariya-gigiyenik qaydalara uyğunluğunun yoxlanılması	14
6) Bərbər salonlarının təşkili və fəaliyyəti üzrə dövlət standartlarının tətbiqi ..	15
7) Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi	15
3. «Gözəllik salonu» biznesinin təşkili sahəsində problemlər: nəticələr və təkliflər	17

Giriş

Gözəllik salonu biznesi bütün dünyada kiçik və orta sahibkarlıq sektoruna daxildir. Hətta inkişaf etmiş ölkələrdə də bir qayda olaraq ən böyük gözəllik salonlarının heyəti 20-25 nəfərdən çox deyil. Biznesin bu növü mürəkkəb menecmentin və marketing texnologiyalarının tətbiqini, eyni zamanda start vəziyyətdə böyük sərmayə tələb etmir. Odur ki, adətən bu sektorda sərt rəqabət müşahidə olunur. Lakin gözəllik salonu biznesi digər xidmət növləri kimi ticarət və istehsal sektorundan fərqli olaraq müştəri uğrunda deyil, peşəkar işçilər uğrunda mübarizə aparır. Çünki bu biznesə müştərini məhz yaxşı xidmət təklif edən heyət qazandıra bilir.

Hazırda dünyada gözəllik salonu biznesi bazarında bir neçə segment mövcuddur. Nisbətən ucuz və yüksək keyfiyyətli xidmətin olmadığı segment sosial segment hesab olunur. Qənaətcil (ekonom) segmentdə keyfiyyət elə də aşağı olmasa da, xidmətlərin çeşidi məhdud olur. Bu bazarda «biznes-premium», «lüks» adlanan yüksək segmentdə isə qiymətlərin bahalığı müşahidə olunsada, müştərilər üçün xidmətlərin bütün çeşidləri təmin edilir, yüksək keyfiyyətli avadanlıqlardan və materillərdən istifadə olunur.

Dünya təcrübəsinin araşdırılması göstərir ki, son illər gözəllik salonları təkcə xidmət təklif etmir, həmçinin ticarət obyektləri kimi fəaliyyət göstərir. Belə ki, həmin salonlarda kosmetoloji və gigiyenik məmulatların satışı təşkil olunur və xidmət almaq üçün təşrif edən müştərilərə təklif edilir. Məhz bunun sayəsində gözəllik salonu biznesinin daha sürətlə genişləndiyi bildirilir.

Bəs Azərbaycanda gözəllik salonu biznesi nə dərəcədə inkişaf edib? Ən vacibi bu biznes sahəsi əhalinin keyfiyyətli xidmətlə təmin edə bilirmi? Onun təşkili və bu sektorla çalışanların maraqlarını müdafiə etmək üçün yetərli hüquqi əsaslar mövcuddurmu? Gözəllik salonu biznesində çalışanların hansı tipik inzibati maneələr mövcuddur? Təqdim olunan araşdırmada bu suallara cavabların tapılmasına səy göstərilib.

1. Azərbaycanca «güzəllik salonu» biznesinin hazırkı durumu

Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) məlumatlarının təhlili göstərir ki, Azərbaycanda güzəllik salonları və bərbərxana biznesinin dövriyyəsi elə də geniş deyil. Komitənin məlumatına görə, 2012-ci ildə əhaliyə göstərilən pulu xidmətlərin həcmi 5,8 milyard manat olub ki, həmin məbləğin cəmi 48 milyon manatı və ya 0.8% faizi güzəllik salonları və bərbərxana biznesinin payına düşüb. Öz növbəsində, bu xidmətlərin adambaşına düşən həcmi illik 5.2 manat olub. Bakı şəhəri ilə müqayisədə ölkənin regionlarında bu xidmətin dövriyyəsi xüsusilə məhduddur. Məsələn, 2012-ci ildə Bakı şəhərində bərbərxana xidmətlərinin adambaşına həcmi ölkə üzrə orta göstəricidən təxminən 2.5 dəfə yüksək olub. Amma Gəncə kimi iri şəhər üzrə müvafiq göstərici paytaxtın göstəricisindən 3 dəfə aşağı olub. Bərbərxana xidmətlərinin adambaşına həcmi Oğuz, Daşkəsən, Qusar və Ağcəbədi kimi rayonlarla müqayisədə orta hesabla 4-5 dəfə yüksək olub.

Məlumatlardan da göründüyü kimi, hələlik güzəllik salonları və bərbərxana biznesinin dövriyyəsi kiçikdir. Lakin rəsmi məlumatlar son illər bu xidmətlər üzrə dövriyyənin sürətlə artdığını göstərir. Belə ki, 10 il ərzində (2002-2012-ci illərdə) bu xidmət üzrə dövriyyənin məişət xidmətləri üzrə məcmu dövriyyədə xüsusi çəkisi 0.9 faizdən 6.8 faizə yüksəlmiş, mütləq göstəricidə dövriyyənin həcmi 8 dəfəyədək aratmışdır¹.

Bunula belə, rəsmi statistikada Azərbaycanda, həmçinin ölkənin ayrı-ayrı regionlarında mövcud olan güzəllik salonlarının sayı, xidmət müəssisələrinin ölçüsü, bu sektorda məşğul olanların sayı barədə heç bir məlumat yoxdur. Amma ayrı-ayrı ölkələrin və iri şəhərlərin timsalında əldə olunan informasiyalar göstərir ki, dünyada orta hesabla əhalinin hər 3000-4000 nəfərinə bir güzəllik salonu düşür. Məsələn, hazırda Moskvada 2800 güzəllik salonu və ya şəhər əhalisinin hər 4000 nəfəri hesabı ilə bir güzəllik salonu fəaliyyət göstərir. Həmin salonların cəmi 78-i və ya 2,7 faizi bir şəbəkəyə məxsusdur. Yerdə qalan salonlar bir-birindən tam müstəqil fəaliyyət göstərən sahibkarlıq strukturlarıdır. Bu fakt onu göstərir ki, Rusiya paytaxtında güzəllik salonu biznesi yetrincə rəqabət mühitində inkişaf edir. Marketoloqların hesablamasına görə, bu şəhərdə bazarın potensial tutumu 500 milyon dollar və ya bir sakin hesabı ilə 50 dollar təşkil edir².

¹ <http://www.stat.gov.az/source/catering/>

² http://marketing.rbc.ru/news_research/15/06/2010/562949978616523.shtml

2. Gözəllik salonu və bərbərxana biznesinin təşkili üçün hüquqi əsaslar

Qüvvədə olan qanunvericilikdə gözəllik salonu və bərbərxana biznesinin həyata keçirilməsi üçün ayrı-ayrı istiqamətlər üzrə müxtəlif hüquqi tənzimləmə mexanizmləri mövcuddur. Həmin istiqamətlərə daxildir:

- 1) Fəaliyyətin dövlət qeydiyyatına alınması;
- 2) Xidmətin həyata keçirildiyi əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması;
- 3) Vergi və sosial sığorta öhdəliklərinin icrası;
- 4) İşçi qüvvəsindən istifadənin rəsmiləşdirilməsi;
- 5) İşçilərin dövrü tibbi müayinəyə cəlbinin təmin olunması, salonların sanitariya-gigiyenik qaydalara uyğunluğunun yoxlanılması;
- 6) Bərbər salonlarının təşkili və fəaliyyəti üzrə dövlət standartlarının tətbiqi;
- 7) Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi.

1. Fəaliyyətin dövlət qeydiyyatına alınması

Azərbaycanda gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi ilə məşğul olmaq üçün vergi orqanlarında hüquqi şəxs və ya fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmək lazımdır.

1) Hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatı

Hüquqi şəxs kimi qeydiyyat həm əyani, həm də elektron formada aparılır.

(i) Əyani qeydiyyat forması

Hüquqi şəxsi əyani formada qeydiyyatdan keçirmək üçün hüquqi şəxsin təsisçiləri və ya təsisçilərin etibarnamə əsasında səlahiyyət verdikləri şəxs Vergilər Nazirliyinin müvafiq qeydiyyat orqanına ("qeydiyyat orqanı") müraciət edir. Müraciət hüquqi şəxsin hüquqi ünvanının (qeydiyyat ünvanı) yerləşdiyi yerin aidiyyəti üzrə ərazi vergilər idarəsinə edilməlidir. Hüquqi şəxsin (məhdud məsuliyyətli cəmiyyət) dövlət qeydiyyatı üçün qeydiyyat orqanına aşağıdakı sənədlər təqdim edilir:

- notarial qaydada təsdiq edilmiş ərizə;
- hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun təsisçisi (təsisçiləri) və ya onun (onların) səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən təsdiq edilmiş nizamnaməsi (2 nüsxədə);
- hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun yaradılması və nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında təsisçi (təsisçilər) tərəfindən imzalanmış qərar;

- **təsisçilər tərəfindən icraedici və sərəncamverici səlahiyyətlərə** malik olan qanuni təmsilçinin və ya rəhbərin təyin edilməsi barədə qərarın surəti;
- **təsisçi fiziki şəxs olduqda** onun şəxsiyyətini təsdiq edən **sənədin** surəti;
- **təsisçi hüquqi şəxs olduqda** onun dövlət qeydiyyatı haqqında şəhadətnaməsinin və nizamnaməsinin notariat qaydasında təsdiq olunmuş surəti;
- nizamnamə kapitalının ödənilməsini təsdiq edən **sənəd**;
- hüquqi ünvanı təsdiq edən **sənədlər**;
- dövlət rüsumunun ödənilməsini təsdiq edən **sənəd**.

Qeydiyyat, müvafiq sənədlər təqdim edildiyi gündən 3 gün ərzində aparılır və qeydiyyat üçün 11 AZN dövlət rüsumu ödənilir..

(ii) Elektron qeydiyyat forması

Hüquqi şəxsin elektron formada qeydiyyatı da 3 gün ərzində aparılır. Yalnız yerli investisiyalı hüquqi şəxslərin yəni, təsisçiləri Azərbaycan vətəndaşları və ya Azərbaycan hüquqi şəxsləri olan hüquqi şəxslərin qeydiyyatı elektron formada aparıla bilər. Elektron qeydiyyat üçün elektron imza alınmalıdır. Elektron imza almaq üçün Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları nazirliyinə müraciət edilir və aşağıdakı sənədlər təqdim edilir:

Təsisçi fiziki şəxs olduqda:

- *imza sahibinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;*
- *ödəniş qəbzi.*

Təsisçi hüquqi şəxs olduqda:

- *Hüquqi şəxsin qeydiyyat sənədlərinin notarial qaydada təsdiq olunmuş surətləri;*
- *Hüquqi şəxsin nümayəndəsinə verilən etibarnamə və şəxsiyyət vəsiqəsinin əsli və surəti;*
- *Hüquqi şəxsin Bank rekvizitləri haqqında rəsmi sənəd;*
- *Elektron imza sertifikatı alacaq rəhbər şəxsin tutduğu vəzifəni təsdiq edən əmrdən çıxarış;*
- *Rəhbər şəxsin möhürünü təsdiq edən sənəd.*

Sertifikatın verilməsi üçün 168 AZN dövlət rüsumu ödənilir. Elektron imza sertifikatı sənədlər təqdim edildikdən sonra 2 gün ərzində verilir.

2) Fərdi sahibkarın dövlət qeydiyyatı

Gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesilə məşğul olmaq istəyən subyektlər hüquqi şəxs kimi deyil, fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmək istədikdə, fiziki

şəxslər də həmçinin həm əyani, həm də elektron formada qeydiyyat üçün müraciət edə bilirlər.

(i) Elektron qeydiyyat forması

Elektron formada qeydiyyat müraciətin edildiyi gün aparılır və şəxs qeydiyyat şəhadətnaməsini (VÖEN) elektron formada həmin gün əldə edir.

(ii) Əyani qeydiyyat forması

Əyani formada müraciət etmək istəyən şəxs rəsmi qeydiyyatda olduğu yerin aidiyyəti üzrə vergi orqanına müraciət edir. Bunun üçün qeydiyyat orqanına aşağıdakı sənəd və məlumatlar təqdim edilir:

- ərizə;
- şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin surəti;
- fiziki şəxsin yaşadığı yer haqqında məlumat.

Əyani müraciət edildiyi gündən 2 gün ərzində şəxs qeydiyyat şəhadətnaməsini sənəd şəklində əldə edir.

2. Əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun rəsmiləşdirilməsi

Əmlak aşağıdakı 3 formada əldə edilə bilər:

- binanın icarəyə götürülməsi;
- hazır tikilinin alınması;
- binanın tikilməsi.

Hər 3 formanın özünəməxsus əldə etmə prosedurları və rəsmiləşdirmə qaydaları var.

Binanın icarəyə götürülməsi

Biznesin təşkili məqsədilə tikili dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətdən icarəyə götürülə bilər. Mülkiyyətçidən asılı olaraq torpağın icarəyə götürülməsi də fərqlənir.

- *Biznesin təşkili məqsədilə bina özəl mülkiyyət olduqda, qüvvədə olan mülki qanunvericiliyə əsasən icarəyə götürənlə (sahibkar) icarəyəverən (mülk sahibi) arasında rəsmi müqavilə bağlanmalıdır.* Tərəflərdən ən azı biri hüquqi şəxs olduqda, icarə müqaviləsinin notarial qaydada təsdiqinə ehtiyac yoxdur. Lakin tərəflərdən hər ikisi fiziki şəxs olduqda, həmin müqavilə mütləq notarial qaydada təsdiqlənməlidir. İcarənin məbləği və şərtləri qarşılıqlı razılıq əsasında müqavilədə əks olunur. Müqavilənin notarial qaydada bağlanması üçün 70.15 AZN (61 AZN dövlət rüsumu + 9.15 AZN notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) ödənilir. Burada diqqət yetiriləsi vacib məqam

budur ki, icarəyə götürülən binanın rəsmi dövlət qeydiyyatı (mülkiyyət üzərində hüquqları təsdiqləyən reyestrdən çıxarış) olmalıdır, mülk qeyri-yaşayış sahəsi kimi istifadəyə verilməlidir.

- *Dövlət mülkiyyətində olan binanı yalnız müsabiqə vasitəsilə icarəyə götürmək olar.* Tikilinin müsabiqə vasitəsilə icarəyə verilməsi icarə müqaviləsi bağlanılmaqla Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (Komitə) tərəfindən həyata keçirilir. Müsabiqənin keçirilməsi üçün Komitə tərəfindən müsabiqə komissiyası (Komissiya) yaradılır. Müsabiqənin keçirilməsi üçün müəssisənin aylıq start qiyməti müəyyən edilir. Müsabiqə keçirilməmişdən əvvəl müəssisəni icarəyə götürmək istəyən şəxs onun aylıq start qiymətinin 10%-i həcmində məbləği dövlət büdcəsinə ödəyir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün Komissiyaya bir sarı sənədlər təqdim olunmalıdır. Bura ərizə (sifariş), obyektin aylıq start icarə haqqı məbləğinin 10%-i həcmində behin ödənilməsinə təsdiq edən sənəd, müsabiqə təklifi (bağlı zərfdə təqdim edilir, zərfin bağli tərəfi sifarişçi tərəfindən imzalanır və (və ya) möhürlənir), hüquqi şəxslər üçün müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilmiş reyestrdən çıxarışın və nizamnamənin surəti, fiziki şəxslər tərəfindən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin surəti daxildir. Müsabiqənin nəticəsi elan olunduğu gündən 30 gün sonra açıqlanır. Qalib gəlmiş şəxslə 20 gün ərzində icarə müqaviləsi bağlanır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyat üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət olunur.
- *Bina bələdiyyə mülkiyyətində olduqda,* tikilinin icarəyə götürülməsi üçün bələdiyyə ilə müəssisəni icarəyə götürən arasında icarə müqaviləsi bağlanır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyat üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət olunur.

Hazır tikilinin alınması

Biznesin təşkili məqsədilə dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətdən olan hazır tikili alına bilər. Mülkiyyətçidən asılı olaraq hazır binanın satın alınması qaydaları aşağıdakı kimidir:

- *Hazır tikili özəl mülkiyyət olduqda, sahibkarla tikilinin mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada alqı-satqı müqaviləsi bağlayır.* Əgər tikili Bakı şəhərindədirsə 126.5 AZN (110 AZN dövlət rüsumu + 16.5 AZN notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa 50.6 AZN (44 AZN dövlət rüsumu+6.6 AZN notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra müəssisəyə olan mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət edilir.
- Sahibkar dövlət mülkiyyətində olan binanı satın almaq istəsə, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə bu yalnız dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi qaydalarına uyğun həyata keçirilə bilər. Dövlət mülkiyyətindəki tikili ya icarəyə verilmiş hansısa dövlət müəssisəsinin satışı, ya da dövlət müəssisəsinin hərracla vasitəsilə satışı kimi formalardan birindən istifadə etməklə həyata keçirilə

bilər. Bu üsuldan hansı birinin seçilməsindən asılı olmayaraq, sonda tikili üzərində mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət edilməlidir.

- *Satın alınan tikili bələdiyyə mülkiyyətində olduqda, sahibkarla bələdiyyə arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanır. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra tikiliyə mülkiyyət hüququnu dövlət qeydiyyatına aldırmaq üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət edilir.*

Binanın tikilməsi

Gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi ilə məşğul olan sahibkarlar fəaliyyətlərinin təşkili məqsədilə bina tikmək istədikdə, bu proses aşağıdakı mərhələdən keçəcək:

1) **Torpağın əldə olunması.** Əgər sahibkarlıq məqsədilə bina tikintisi üçün dövlət torpağının satın alınması nəzərdə tutulursa, qüvvədə olan qanunvericilik dövlət torpaqlarının özəlləşdirilməsinin mümkünlüyünü ifadə etsə də, bu kateqoriyadan olan torpaqların alqı-satqı prosesini ətraflı olaraq tənzimləmir. Bu səbəbdən dövlət torpaqlarının özəlləşdirilməsi prosesini konkret göstərmək mümkün deyil. Amma dəqiq bilinən budur ki, sahibkarlıq məqsədilə bina tikintisi üçün dövlət torpağının satılmasına dair qərarları rayon (şəhər) icra hakimiyyəti başçıları verir və sahibkarlar həmin orqanlara müraciət etməlidirlər.

Əgər bələdiyyə torpaqları satın alınacaqsa, bunun üçün bələdiyyələrin hərrac və müsabiqələrə çıxardığı qeyri-kənd təsərrüfatı torpaqlarının alınması üçün binanın tikiləcəyi rayon (şəhər) hərrac komissiyasına müraciət olunmalıdır. Hərrac və müsabiqələr vasitəsilə bələdiyyədən sahibkarlıq məqsədilə tikinti təyinatlı torpaq sahəsi alındıqdan sonra alqı-satqı müqaviləsi bağlanır, torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün torpağın yeni mülkiyyətçisi tərəfindən DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət olunur.

Xüsusi mülkiyyətdə olan torpağın alınması qaydasını tənzim edən ayrıca normativ akt yoxdur. Qanunvericiliyin təhlili əsasında xüsusi mülkiyyətdə olan torpağın alınması qaydasını müəyyən etmək olar. Belə ki, xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar torpağın mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada bağlanmış alqı-satqı müqaviləsi əsasında alınır. Əgər torpaq Bakı şəhərindədirsə müqavilənin notarial qaydada təsdiq edilməsi üçün 126.5 AZN (110 AZN dövlət rüsumu + 16.5 AZN notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa 50.6 AZN (44 AZN dövlət rüsumu + 6.6 AZN notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Notarial qaydada müqavilə bağlandıqdan sonra torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün torpağın yeni mülkiyyətçisi tərəfindən DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət olunur.

2) Torpaq üzərində mülkiyyət hüquqlarının dövlət qeydiyyatı

Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun qeydiyyatı üçün DƏDRX-in regional idarəsinə (torpağın yerləşdiyi ərazi üzrə) müraciət olunur. Müraciət zamanı yeni

mülkiyyətçinin ərizəsi, torpağın alqı-satqı müqaviləsi (notarial qaydada təsdiq edilmiş), torpaq sahəsinin planı və ölçüsü (DTXK tərəfindən hazırlanmış), dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbz dövlət əmlakının reyestrinə təqdim edilir. Sənədlər DƏDRX-in ərazi idarəsinə təqdim edildikdən sonra DƏDRX tərəfindən torpağın inventarlaşdırılması işləri həyata keçirilir. Inventarlaşdırma işləri ilə əlaqədar DƏDRX-in göstərdiyi xidmətlər üçün əlavə xidmət haqqı ödənilir. Xidmət haqqı sahibkarlıq məqsədilə tikinti təyinatlı torpağın sahəsindən asılı olaraq fərqlidir. Məsələn, torpaq sahəsi 10 kvadratmetrədək olduqda 60 manatadək, qədər olduqda 10 kvadratmetrədən 100 kvadratmetrədək olduqda isə 60 manatdan əlavə hər 10 manat xidmət haqqı ödənməlidir. Göstərilən sənədlər təqdim edildikdən sonra 20 gün ərzində yeni mülkiyyətçi DƏDRX tərəfindən mülkiyyət hüququnu təsdiq edən müvafiq reyestrdən çıxarışı və torpaq sahəsi üçün pasport və plan ölçü (texniki sənədlər) verir. Torpağa mülkiyyət hüququna dair dövlət reyestrindən çıxarışın verilməsi üçün 30 AZN, texniki sənədlərin verilməsi üçün isə 50 AZN dövlət rüsumu ödənilir.

3) Binanın tikintisi üçün icazənin alınması

Sahibkarlıq məqsədilə tikinti işlərini həyata keçirmək üçün icazə xarakterli sənəd olan inşaat pasportu alınmalıdır. İnşaat pasportu müəyyən olunmuş torpaq sahəsində tikinti işlərini aparmaq üçün müxtəlif orqanlardan alınan rəylərdən, icazələrdən ibarət sənədlər toplusudur. İnşaat pasportu şəhər (rayon) icra hakimiyyətlərinin memarlıq və tikinti şöbələri (idarələri) tərəfindən verilir. Bunun üçün üzərində tikinti işləri aparılacaq torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi müvafiq şəhər (rayon) icra hakimiyyətinə müraciət edir. Şəhər (rayon) icra hakimiyyətləri rəy və icazələrin alınması üçün müvafiq qurumlara müraciət edir və həmin sənədləri toplayır. Sənədlər toplandıqdan sonra şəhər (rayon) icra hakimiyyəti inşaat pasportunu torpağın mülkiyyətçisinə verir. İnşaat pasportunun alınması üçün 50 AZN dövlət rüsumu ödənilməlidir. İnşaat pasportu və tikinti üçün icazə haqqında qərar əldə edildikdən sonra tikiləcək binanın layihəsi hazırlanmalıdır. Layihələndirmə işi yalnız bu sahədə fəaliyyətə dair alınmış xüsusi razılığ (lisenziyası) olan hüquqi və ya fiziki şəxslər (layihəçi) tərəfindən aparıla bilər. Layihə hazır olduqdan sonra layihə sənədləri müəyyən edilmiş qaydada dövlət ekspertizasından keçməli və təsdiq olunmalıdır. Layihənin təsdiq edilməsini tərəflərin arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən həm layihəçi, həm də torpağın mülkiyyətçisi tərəfindən həyata keçirə bilər. Layihə təsdiq olunması üçün şəhər (rayon) icra hakimiyyətinə təqdim edilir. Layihənin ekspertizası üçün 30 AZN, təsdiq üçün 60 AZN dövlət rüsumu ödənilir.

Müəssisənin tikintisinə başlamazdan əvvəl tikinti üçün müvafiq texniki şərtlər alınmalıdır. Qanunvericilik texniki şərtlərin konkret hansı mərhələdə alınmalı olduğunu müəyyən etmir. Ümumiyyətlə isə texniki şərtlər tikinti işləri başlamamışdan əvvəl alınmalıdır. Texniki şərtlər tikiləcək olan müəssisəyə elektrik, qaz və su xətlərinin birləşdirilməsi üçün səlahiyyətli orqanlardan (Azərsu, Azəriqaz, Bakielektrikşəbəkə) alınır.

Tikinti layihəsi təsdiq edildikdən sonra müəssisənin tikilməsi üçün tikinti işlərini aparacaq olan hüquqi və ya fiziki şəxs (inşaatçı) inşaat müqaviləsi bağlanır. Tikinti işlərini yalnız lisenziyası olan podratçı həyata keçirə bilər. Torpaq sahibi müəssisənin tikintisinə başlamazdan əvvəl yerli icra hakimiyyətindən tikinti-quraşdırma işlərinin aparılmasına icazə almalı və onun surətini podratçıya təqdim etməlidir.

Tikinti işləri başa çatdıqdan və tikili istifadəyə tam hazır olduqdan sonra binanın istifadəyə qəbulu həyata keçirilir. Qəbul tikintini sifariş edən müəyyən etdiyi qəbul komissiyası tərəfindən aparılır və istifadəyə qəbul aktı tərtib olunur.

4) Tikilmiş bina üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı

Sahibkarlıq məqsədilə bina qəbul aktı əsasında təhvil alındıqdan sonra dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-in tikilinin yerləşdiyi ərazi üzrə yerli idarəsinə tikilinin mülkiyyətçisi tərəfindən müraciət olunur və aşağıdakı sənədlər təqdim edilir:

- ərizə;
- yerli icra hakimiyyəti orqanının tikinti işlərinin aparılmasına icazə verən qərarı (bina tikilərkən təqdim edilir);
- binanın istifadəyə qəbul aktı (bina tikilərkən təqdim edilir);
- binanın və onun tərkib hissələrinin texniki sənədləri, plan-cizgisi;
- dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbz.

Tikiliyə mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyata alınması üçün mülkiyyətçi dövlət reyestrindən çıxarışın verilməsi üçün binaya dair texniki sənədlərin verilməsi üçün 50 AZN dövlət rüsumu ödəyir. Bununla yanaşı tikilinin (müəssisənin) inventarlaşdırılması üçün xidmət haqqı ödənilir. Xidmət haqqının məbləği Tarif (qiymət) Şurasının qərarı ilə müəyyən olunur. Bütün sənədlər təqdim edildikdən sonra müəssisəyə mülkiyyət və ya icarə hüququnu təsdiq edən dövlət reyestrində çıxarış və texniki sənədlər 20 gün ərzində verilir.

3. Vergi və sosial sığorta öhdəliklərinin icrası

Gözəllik salonu və bərbərxana biznesi ilə məşğul olanlar ya sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi, ya da ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyata alınırlar. Vergi qanunvericiliyinə görə, ardıcıl 12 aylıq dövrdə vergi tutulan əməliyyatların həcmi 120 min manat manat və ondan az olan şəxslər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququna malikdirlər. Bu halda sahibkarlar mənfəət vergisi və ƏDV ödəməkdən azad olur, yalnız sadələşdirilmiş vergi ödəyir. Sadələşdirilmiş verginin dərəcəsi xidmət dövriyyəsinin Bakı şəhəri üzrə 4%,-i şəhər və rayonlarda 2%-i səviyyəsindədir.

Sahibkar ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyata alındıqda, bütün hüquqi şəxslər kimi xidmət dövriyyəsinin 18%-i həcmində ƏDV, mənfəətlərinin 20%-i həcmində isə mənfəət vergisi ödəyirlər.

Gözəllik salonu və bərbərxana açan sahibkar təkbaşına işləyirsə, yəni müştərilərə bilavasitə özü xidmət göstərsə, o Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna fərdi sahibkar

kimi icbari sosial ödəniş etməlidirlər. Ödənişin məbləği qüvvədə olan minimum əmək haqqına faiz nisbət ilə müəyyən olunur və hazırda aşağıdakı kimidir:

- Bakı şəhərində - 21 manat;
- Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində - 18.9 manat;
- Respublika tabeli digər şəhərlərdə - 16.8 manat;
- Ryon mərkəzlərində, digər şəhər və qəsəbələrdə - 12.6 manat;
- Kənd yerlərində - 10.5 manat.

Fərdi sahibkarlar məcburi sosial sığorta ayırmalarını sahibkar kimi uçota alındığı deyil, faktiki fəaliyyət göstərdiyi ərazilər üzrə müəyyən olunmuş məbləğ əsasında aylıq ödəməlidir. Məsələn, gözəllik salonu çalışdıran fərdi sahibkar Biləsuvar rayonunun ixtiyari bir kəndinin sakini kimi vergi uçotuna alınmış həmin xidməti Bakıda təşkil edərsə, bu halda hər ay 10,5 manat deyil, 21 manat icbari sosial ayırma ödəməlidir.

Gözəllik salonu və bərbərxana biznesi ilə məşğul sahibkar (fərdi sahibkar və ya hüquqi şəxs kimi qeydiyyatla alınmasından asılı olmayaraq) bu xidməti göstərmək üçün özündən savayı işçilər cəlb edərsə, həmin işçilər maddəli işçi kimi rəsmiləşdirilməli, onlarla əmək müqaviləsi bağlamalı, maaş cədvəlinə uyğun olaraq həmin işçilərin hesablanmış aylıq əmək haqqı məbləğinin 22%-i həcmində ayırmanı Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna ödəməlidirlər.

Əgər gözəllik salonu və bərbərxana biznesi ilə məşğul sahibkarın isitifadəsində olan əmlak (tikili) icarəyə götürülürsə və icarəyə verən subyekt hüquqi şəxs statusuna malik deyilsə, bu halda icarəyə götürən sahibkar icarə haqqından ödəmə mənbəyindən vergi tutaraq büdcəyə ödəyir. Bu vergi "ödəmə mənbəyində vergi" adlanır və aylıq icarə haqqından 14 faiz dərəcə ilə tutulur. Binanın icarəyə götürülməsi müddətləri, şərtləri, habelə onların təmiri üzrə xərclər qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada icarəyə verənlə icarəçi arasında bağlanmış müqavilədə razılaşdırılır.

Vergi ilə bağlı vacib məsələlərdən biri də nəzarət kassa aparatlarının tətbiqidir. Vergi qanunvericiliyinin tələbinə görə, əgər gözəllik salonu və bərbərxana biznesi ilə məşğul sahibkarlıq strukturlarında işçilərin sayı sahibkarın özü birlikdə 2 nəfərdən çox deyilsə, bu strukturların kassa aparatlarından istifadəsinə ehtiyac yoxdur. Belə gözəllik salonlarında və bərbərxanalarda nağd pul hesablaşmalarının aparılması üçün forma və rekvizitləri Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiqlənmiş, xüsusi lisenziyası olan mətbələrdə çap olunmuş ciddi hesabat blanklarından (mədaxil qəbzlərindən) istifadə olunmalıdır.

Qeyd: Vergi ödəyicisi olduğu yeri və ya yaşadığı yeri dəyişdikdə, vergi orqanına bu cür dəyişiklik baş verdiyi gündən 40 gün müddətində ərizə verməlidir. Vergi ödəyicisinin vergi uçotunda olduğu vergi orqanına olduğu yer və ya yaşadığı yer dəyişdiyi barədə ərizə ilə müraciət etdiyi gündən sonra 15 gün müddətində həmin vergi orqanı vergi ödəyicisinin yenidən uçota alınmasını (yəni əvvəlki vergi orqanından uçotdan çıxarılması və yeni vergi orqanında uçota alınması) həyata keçirməlidir.

4. İşçi qüvvəsindən istifadənin rəsmiləşdirilməsi

Ölkə qanunvericiliyinə əsasən, gözəllik salonu və bərbərxana biznesi ilə məşğul sahibkarlar hər hansı şəxsi iş və ya xidmət üçün cəlb edə bilər. İşə götürülən fiziki şəxslərin rəsmiləşdirməsi iki formada həyata keçirilə bilər:

- əmək müqaviləsi və
- xidmət müqaviləsi bağlanmaqla.

Əmək müqaviləsi əsasında işə cəlb edilən hər bir işçi işəgötürən (həm fərdi sahibkar, həm də hüquqi şəxs) tərəfindən məcburi dövlət sosial sığortası üzrə sığortalanmalıdır. Yeni işçi qəbul edilərsə hər qəbul edilmiş yeni işçi üçün DSMF-in yerli qurumlarına işəgötürən tərəfindən ərizə ilə müraciət edilir.

Müraciət edildikdən 1 ay sonra DSMF-in yerli qurumları tərəfindən işçilərin sosial sığorta şəhadətnamələri (SSŞ) işəgötürənə təqdim edilir.

Məcburi dövlət sosial sığortası ilə yanaşı işəgötürən işçiləri özəl sığorta təşkilatlarında istehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta etdirməlidir. Bunun üçün işəgötürən həyat sığortası ilə məşğul olan sığorta şirkətinə müraciət edib həmin şirkət ilə sığorta müqaviləsini bağlayır.

5. İşçilərin dövrü tibbi müayinəyə cəlbinin təmin olunması, salon və bərbərxanaların sanitar-gigiyenik qaydalara uyğunluğunun yoxlanılması

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Kollegiyasının "İcbari tibbi müayinələrin təkmilləşdirilməsi barədə" 13 dekabr 2012-ci il tarixli 46 sayılı Qərarına uyğun olaraq "İşçilərin icbari tibbi müayinələrinin keçirilməsi tələb olunan işlərin siyahısı" təsdiqlənib. Həmin qərara görə, bərbərxanaların və gözəllik salonlarının işçiləri ildə 2 dəfə məcburi qaydada həkim yoxlamasından keçməli, zəruri müayinələr verməlidirlər.

Bundan başqa, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə, gözəllik salonları və bərbərxanalarda insan sağlamlığının qorunmasını təmin etmək üçün təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunmalıdır. Belə ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə görə, kosmetoloji və bərbərxana xidmətləri göstərilərkən universal təhlükəsizlik tədbirlərinə əməl edilməsi müntəzəm olaraq Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi tərəfindən monitorinq edilə bilər. Monitorinq zamanı sanitariya-gigiyena və epidemiya əleyhinə rejimlərin pozulması halları aşkarlanarsa, fiziki şəxslər üç yüz manat miqdarında, vəzifəli şəxslər beş yüz manatdan yeddi yüz manatadək miqdarda, hüquqi şəxslər iki min manatdan iki min beş yüz manatadək miqdarda cərimə edilə bilər.

6. Bərbər salonlarının təşkili və fəaliyyəti üzrə dövlət standartlarının tətbiqi

Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən 2 oktyabr 2013-cü ildə «*Məişət xidmətləri. Bərbərxana xidmətləri. Ümumi texniki tələblər*» adlı 51142-2013 sayılı Dövlət Standartları təsdiqlənib. Sənədə əsasən, bərbərxana xidmətləri 3 cür təsnif olunur: ən azı bir xidmət göstərən adi bərbərxanalar, ən azı 2 xidmət göstərən bərbərxana salonları və 3 və daha çox xidmət göstərən «Lüks» gözəllik salonları.

Mövcud standartlara görə, «Lüks» gözəllik salonları xidmət göstərməklə yanaşı, kosmetik və parfümeriya materiallarının satışı da həyata keçirir. Digər iki bərbərxana xidməti həyata keçirən sahibkarlar üçün bu hüquq tanınmır.

Bu standartların tətbiqində məqsəd gözəllik salonlarında xidmətlərinin təşkilinə dair tələbləri müəyyənləşdirməkdir. Sənəddə bu sahibkarlıq növü çərçivəsində müştərilərə aşacıdakı xidmətlərin göstərilməsi qeyd olunur:

- saç kəsilməsi,
- üzün qırılması
- dərinin təmizlənməsi
- dərinin masaj edilməsi
- manikür və pedikür
- pariklərin qoyulması.

Standartlara görə, sahibkarlar bu fəaliyyəti həm stasionar qaydada, yəni bilavasitə özlərinə məxsus xüsusi təşkil olunmuş binalarda, ya da səyyar – yəni müştərilərin sifarişləri əsasında onların təklif etdiyi yerlərdə göstərilə bilər.

Sənəddə həmçinin gözəllik salonu biznesilə məşğul olan sahibkarlar üçün təhlükəsizlik və ekoloji tələblər də müəyyən edilib. Məsələn, təhlükəsizlik tələblərinə görə, gözəllik salonlarında vaxtı ötmüş materillərdən, sertifikatlı avadanlıqlardan istifadə qadağandır. Yaxud qüvvədə olan ekoloji standartlara əsasən, gözəllik salonları normativlərə uyğun isitmə və havalandırma sisteminə malik olmalı, su və kanalizasiya şəbəkəsinə qoşulmalıdır.

7. Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi

Sahibkarlıq fəaliyyəti dövründə hüquqi və fiziki şəxslər dövlət orqanlarına dövrü hesabatlar təqdim edir.

Sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatdan keçmiş vergi ödəyiciləri vergi orqanlarına rüblük və illik bəyannamələr vergi orqanlarına təqdim edirlər. Rüblük hesabatlar zamanı sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi vergi orqanına sadələşdirilmiş vergi bəyannaməsini və ödəmə mənbəyindən tutulan vergi bəyannaməsini (əgər ehtiyac olarsa) təqdim edir. İllik olaraq isə illik balans və işçilərə dair hesabat və yol vergi bəyannaməsi təqdim edir. ƏDV ödəyiciləri isə vergi orqanlarına aylıq ƏDV, illik mənfəət, illik əmlak və illik yol vergi bəyannamələrini təqdim edir.

Dövlət sosial müdafiə orqanlarına rüblük və illik hesabatlar, bununla yanaşı fərdi uçot məlumatları haqqında illik hesabatlar təqdim olunmalıdır.

Nəhayət, hesabat təqdim olunması gərək olan dövlət qurumlarından biri statistika strukturlarıdır. Lakin fərdi sahibkarlardan statistika orqanlarına hesabat təqdim etmək tələb olunmur. Lakin hüquqi şəxslər Dövlət Statistika Komitəsinə illik və rüblük statistik hesabatlar təqdim edilməlidir.

3. «Gözəllik salonu» biznesinin təşkili sahəsində problemlər: nəticələr və təkliflər

Tədqiqat çərçivəsində Bakı şəhərində və ölkənin müxtəlif iqtisadi rayonlarında gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi ilə məşğul olan 8 nəfər sahibkardan müsahibələr götürülüb. Onlardan yarısı qadın, yarısı isə kişi bərbərxanalarının sahibləri olub. Onlardan hamısı hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər olub. Müsahibələrdə məqsəd gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi ilə bağlı aşağıdakı məsələləri qiymətləndirmək idi:

- Bznes mühitinin hazırkı durumu;
- Dövlət orqanları ilə münasibətlərin vəziyyəti;
- İşçilərlə münasibətlərdə vəziyyət;
- Sahibkarların üzləşdiyi əsas problemlər;
- Biznes mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində təkliflər.

Müsahibələrin nəticələrinin analizi göstərir ki, gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesinə münasibətdə səlahiyyətli qurumların yanaşmasında əlahiddə fərq yoxdur. Digər biznes fəaliyyətlərində olduğu kimi, bu strukturlar da müntəzəm olaraq aşağıdakı orqanlarla görüşməli olurlar:

- vergi məsələləri ilə bağlı vergi orqanları;
- yanğın təhlükəziliyi ilə bağlı fəvqaladə hallar üzrə qurum;
- əhəlinin sağlamlığı ilə bağlı sanitar-epidemioloji nəzarət orqanı;
- icbari sosial ayrıməlarla bağlı dövlət sosial müdafiə təşkilatı;
- əmək münasibətlərinin və əmək şəraitinin tənzimlənməsi ilə bağlı əmək müfəttişliyi;
- əraziyə məsul polis sahə müvəkkili;
- rayon icra hakimiyyətinin ticarət və xidmət məsələlərinin tənzimlənməsinə məsul qurumu.

Müsahibələrin təhlili gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi sahəsində aşağıdakı problemləri ortaya qoyur:

- Vergi sahəsində. *Müsahibə iştirakçılarının bildirdiyinə görə, vergilər vaxtlı-vaxtında ödəndikdə vergi orqanları ilə sahibkarlar arasında problem demək olar ki, yaranmır. Lakin nəzarət-kassa aparatlarının tətbiq olunmadığı kiçik obyektlərdə adətən problem verginin məbləğinin müəyyən olunması ilə bağlı yaranır. Belə ki, belə obyektlər üçün bəzən vergi orqanları öz baxışları ilə vergi öhdəliyi müəyyən etməyə çalışırlar ki, bəzən təyin olunan məbləğ sahibkarların real vergi potensialından xeyli yüksək olur.*
- Sanitar-epidemioloji nəzarət sahəsində. *Müsahibələrdən aydın oldu ki, bu sahədə çalışan sahibkarların demək olar ki, gözəllik salonlarında çalışan işçilərin bilavasitə özlərinə və onların istifadə etdiyi avadanlıqlara, materiallara qarşı qoyulan texniki tələblərdən və qanunvercilik normalarından tam xəbərsizdirlər. Halbuki,*

məsələn, qanunvericilik bu sahədə çalışanların ildə azə 2 dəfə tibbi baxışdan keçməsinə, onların yalnız sertifikatlaşdırılmış avadanlıqlardan və kosmetoloji məhsullardan istifadəsinə icazə verir. İstifadə olunan avadanlıq və cihazlar ultrabənövşəyi şüalar buraxan xüsusi aparatlar vasitəsilə dezinfeksiya olunmalıdır.

- **Əmək və sosial hüquqlarla bağlı məsələlərin tənzimlənməsi sahəsində.** *Mü sahibəlrədən aydın olur ki, əmək müfəttişliyi və sosial müdafiə qurumları ilə münasibətlərdə ciddi problemlə üzləşmirlər.*
- **Hakimiyyət orqanları ilə münasibətlər sahəsində.** *Bir çox qurumlarla qeyri-rəsmi ödənişlər sayəsində münasibətləri yoluna qoymaq mümkün olur. Bu sırada ilk növbədə polis orqanları və yanğın təhlükəsizliyinə məsul qurumların adı çəkildi.*
- **Kommunal xidmət orqanları ilə münasibət sahəsində.** *Gözəllik salonları və bərbərxanalar üçün vacib olan kommunal xidmətlər elektrik enerjisi, su və kanalizasiya xidmətləridir. Mü sahibələr zamanı sahiblərin bu xidmətlərin əldə edilməsi ilə bağlı əsas narazılıqları aşağıdakılar olub: (1) bu xidmətlər üzrə tariflərin həcmi kiçik və iri sahibkarlıq subyektləri üzrə differensial olmalıdır; (2) bu xidmətlərin əldə olunması üçün texniki şərtlərin verilməsilə bağlı şərtlər kiçik sahibkarlıq subyektləri üçün əlverişli deyil: texniki şərtin əldə olunması üçün uzun müddət (bəzi hallarda 1 aydan çox) və çoxlu sayda qurumlardan sənədlər tələb olunur. Bundan əlavə, sayğacaların quraşdırılması üçün qeyri-rəsmi ödənişlər tələb olunur.*
- **Əmlakın əldə olunması və rəsmiləşdirilməsi sahəsində.** *Gözəllik salonu və bərbərxana üçün şəxsi bina tikmək üçün torpaq sahəsi əldə etmək üçün muhiti sahibkarlar şəffaf əlverişli hesab etmirlər. Mü sahibələrdən aydın oldu ki, icar hakimiyyətlərindən torpaq sahəsinin əldə olunma qaydaları və şərtləri ümumiyyətlə qeyri-müəyyəndir. Bələdiyyələrdən hərrac və müsabiqələr yolu ilə kiçik sahibkarlıq məqsədilə torpaq sahəsinin alınması bir qayda olaraq öncədən razılaşdırılıb qeyri-rəsmi ödəniş edilmədən mümkün deyil.*

Mü sahiblərin təhlilindən ortaya çıxan problemləri nəzərə alaraq gözəllik salonu və bərbərxana xidməti biznesi ilə bağlı mühitin sağlamlaşdırılması, xüsusilə bu bizneslə məşğul olan kiçik sahibkarlar üçün əlverişli mühitin yaradılması üçün aşağıdakı addımların atılmasına ehtiyac var:

- **Nəzarət-kassa aparatlarının tətbiqi nəzərdə tutulmayan, işçi sayı 2 nəfərdən çox olmayan gözəllik salonları və bərbərxanalar üçün vergi ödənişini asanlaşdırmaq üçün ciddi hesabat blanklarından istifadə əvəzinə mütləq həcmdə vergi ödənişləri nəzərdə tutula bilər.** *Bu zamana fərdi sahibkarlar üçün icbari sosial sığorta ayırmaları üçün hazırda tətbiq olunan vergitutma mexanziminin məqbul variantlardan biri ola bilər. Həmin mexanizmə görə, ölkənin paytaxtı, iri şəhərləri, rayon mərkəzləri və kəndləri üçün mütləq həcmdə vergi məbləği müəyyən edilə bilər. Onsuz da indiki halda kassa aparatlarının tətbiqi nəzərdə tutulmayan salon və bərbərxanalarda ciddi hesabat blankları tətbiq olunmur. Belə vəziyyət vergi orqanlarına öz subyektiv mülahizələri əsasında vergi təyin etməyə, sahibkarla vergi*

orqanı arasında qeyri-rəsmi sövdələşməyə (daha yüksək vergi müəyyən edib sonradan qeyri-rəsmi ödəniş müqabilində azaltmaq) şərait yaradır.

- Gözəllik salonlarına və bərbərxanalara sanitar-epidemioloji nəzarət və monitorinqə dair ayrıca qaydaların hazırlanmasına, sahibkarlar həmin qaydalarla bağlı müfəssəl məlumatlandırılmasına ehtiyac var.
- Kiçik sahibkarlıq məqsədilə tikinti təyinatlı torpaq almanın şərtlərinin yüngülləşdirilməsi, bu sahədə şəffalıqın artırılması vacibdir. Xüsusilə də rayon (şəhər) icra hakimiyyətlərindən kiçik sahibkarlıq məqsədilə torpaq sahəsi almanın şərtləri, qayda və prosedurları qanunvericilikdə çox dəqiq müəyyən olunmalı, müvafiq qurumların hazırladığı bələdçilər vasitəsilə sahibkarlar ətraflı məlumatlandırılmalıdır. Bələdiyyələrə 50 kvadratmetradək sahədə xidmət məqsədli sahibkarlıq obyektləri tikmək üçün torpaq sahəsi ayırmaq üçün müstəqillik verilməli, bu prosesin hərrac və müsabiqələrdənkənar, bələdiyyə şurasının qərarı ilə reallaşdırıla bilmək hüququ verilməlidir.
- Kiçik sahibkarlar üçün kommunal xidmətlərə çıxış imkanı asanlaşdırılmalıdır. Xüsusilə də elektrik enerjisi üçün texniki şərtin alınması ilə bağlı vahid pəncərə mexanizmi tətbiq olunmalıdır. Çünki hazırda texniki şərt alınarkən sahibkarar yol verilən enerji gücünün alınması üçün bir idarəyə, kodun açılması üçün başqa bir idarəyə, elektrik xəttinə qoşulmaq üçün üçüncü bir idarəyə, sayğacın qoşulması üçün tamam fərqli idarəyə müraciət etməli olur. Halbuki sahibkar sənədlərini bir yerə təqdim etməklə bütün xidmətləri sonunda paket halında əldə edə bilər. Eyni zamanda texniki şərtin alınması üçün müddət bəzən 2 ayadək çəkə bilər. Qanunvericilik bu müddəti maksimum 10 günədək qısaltmalıdır. Nəhayət, kiçik sahibkarlıq üçün istər su, istərsə də elektrik enerjisinə görə texniki şərtə görə ödəniş və rüsumların həcmi sahibkarlıq subyektlərinin ölçüsünə görə differensiallaşdırılmalıdır.